

Van de voorzitter

De Historische Vereniging Oud Leiden heeft in 2025 allerlei activiteiten georganiseerd waaraan door heel veel belangstellenden is deelgenomen. Dat maakt dat we tevreden kunnen terugkijken op 2025.

In dit jaarverslag zijn de activiteiten te vinden. Als je alles zo tot je neemt, vallen de verschillen op. Het draait natuurlijk allemaal om de geschiedenis van Leiden, en om het behoud van wat waarde heeft. Daarmee houdt de gelijkenis ongeveer op. Je kunt publicaties lezen, met een excursie meegaan, lezingen bezoeken, historische gegevens uitzoeken, foto's beschikbaar maken, oude teksten ontcijferen. En dan sla ik nog het nodige over. Er is voor elk wat wils.

En dat alles dankzij onze vele vrijwilligers, want zonder hen kan een vereniging als de onze niet functioneren.

Geschiedenis brengt ook verplichtingen met zich mee. Behoud en waar mogelijk herstel van ons cultureel erfgoed is een van de doelen van onze vereniging. Dat wringt soms met andere belangen in de stad. Leiden is tot op de dag van vandaag een benarde veste. Ruimte voor extra woningen en nieuwe ontwikkelingen wordt daarom vaak in de hoogte gezocht. Waardoor je op veel plaatsen in de binnenstad een horizon vol hoogbouw ziet. De gemeente Leiden is op dit moment bezig voor de binnenstad een koers uit te zetten voor de komende tien jaar. Samen met andere erfgoedverenigingen in Leiden zet de HVOL zich ervoor in om het historisch karakter van de binnenstad in die koers een prominente plek te geven. En dan niet alleen als geïsoleerd gebied, maar ook rekening houdend met alle aangrenzende en in de binnenstad zichtbare delen van de stad.

Hoewel we met de nadruk op het behoud van het historisch karakter van de stad een specifiek belang vertegenwoordigen, is de relatie met de gemeente goed. We zijn regelmatig in overleg met vertegenwoordigers van Erfgoed Leiden en Omstreken. Tijdens een bezoek aan ons van de burgemeester, is in een plezierig gesprek de spanning tussen het historisch belang en andere belangen in alle openheid besproken. Dat wij bezwaar maken en soms zelfs naar de rechter stappen als we vinden dat het belang van het behoud van het historisch karakter onvoldoende is meegewogen in een besluit, brengt geen schade toe aan die relatie.

In 2026 verwachten we aan die beide doelstellingen van onze vereniging -kennis én behoud- weer volop aandacht te besteden. Daar zijn we voor en daar gaan we ook in dit jaar voor.

Gerda van den Berg

Namens het bestuur

Bestuur

Rooster van aftreden per 31 december 2025			
naam	benoemd	1e termijn	2e termijn
Gerda van den Berg, voorzitter	2023	2027	
Roos Koole, vice-voorzitter	2023	2027	
Cees Meijer, secretaris	2022	2026	
Martin Hooymans	2020	2024	2028
Jan de Vetten, penningmeester	2025	2029	
Marijke Tolsma	2022	2026	
Frits van Oosten	2025	2029	
Marian Weevers	2025	2029	

Vergaderingen

Het bestuur is in het verslagjaar zes keer bijeen geweest, waarvan eenmaal gezamenlijk met de commissievoorzitters. Tijdens deze vergaderingen kwamen onder meer aan de orde:

- Jaarrekening en begroting
- Vacatures bestuur
- Kunstwerk glas-in-beton
- Erfgoedstatus Hazewindsteeg
- Project Leidse vrouwen op de kaart
- Huisvesting opslag het winkeltje
- Manifest gemeenteraadsverkiezingen
- Auteursrichtlijnen OLN
- Archivering Holvastcollectie
- Beleidslijn 2026
- Reglement Ereleden en Leden van Verdienste
- Reglement Lakenloodje
- Bestemming legaat Bouman-Koster

Algemene Vergadering

De Algemene Vergadering werd op maandag 31 maart 2025 gehouden in de Foyer van het stadhuis. In totaal waren er 61 leden aanwezig.

Naar aanleiding van het jaarverslag noemt de voorzitter nog eens het geweldige succes van *Beleg* en het feit dat de commissie De Stem van Leiden haar tienjarig jubileum heeft gevierd.

Zij benadrukt in dat verband het belang van ‘oral history’, dat in toenemende mate wordt onderkend.

Afscheid bestuursleden

Tijdens deze Algemene Vergadering namen wij afscheid van de bestuursleden Jan-Jaap de Haan, Marleen Hogendoorn en Wilbert Mooren.

Gerda spreekt hen kort toe en zegt dat we in petit comité nog uitgebreider afscheid van hen nemen.

Zij dankt Marleen hartelijk voor haar bijdragen aan de communicatie van onze Vereniging die belangrijke rol heeft gespeeld in de bekendheid van de HVOL. Ze dankt haar ook voor het feit dat zij in 2025 nog verantwoordelijk wil zijn voor de (eind)redactie en de productie van OLN en de maandelijkse digitale Nieuwsbrief.

We zullen Jan-Jaap missen om zijn creatieve projecten, zoals Stad in Steentjes en de Stadspoorten. Hij wist ook als geen ander relaties op te bouwen.

Zij heeft veel waardering voor Wilbert, die een taak heeft opgepakt die hij nooit eerder heeft gedaan. Wilbert was tijdens vergaderingen niet uitgesproken aanwezig, maar als hij het woord nam, belichtte hij altijd net een andere invalshoek.

Benoeming nieuwe bestuursleden

De vergadering stemt bij acclamatie in met de benoeming als nieuw bestuurslid van:

- Frits van Oosten i.v.m. het vertrek van Jan-Jaap de Haan.
- Jan de Vetten i.v.m. het vertrek van Wilbert Mooren.
- Marian Weevers i.v.m. het vertrek van Marleen Hogendoorn.

Volledig verslag

Het volledige verslag van de Algemene Vergadering staat op onze website

Lezing

Na afloop van de Algemene Vergadering verzorgde Pieter Slaman een lezing met als titel de *Universitaire architectuur in het Leids stedelijk landschap, 1945-2021*

Slaman is universiteits- en onderwijshistoricus. Hij won in 2024 de LUS Onderwijsprijs voor beste docent. LUS staat voor Leids Universitair Studenten Platform.

Dies

We kijken terug op een geslaagde Dies 2025 die we op 1 november in de Hooglandse Kerk hadden. Er was een boeiende lezing van Jos van den Broek, de winnaar van de Oud Leidenprijs is bekendgemaakt, er zijn twee Lakenloodjes uitgereikt en Ariela Netiv ontving een Koninklijke onderscheiding.

Op 1 november vierden we de dies van de Historische Vereniging Oud Leiden. Oorspronkelijk zou Kris Schiermeier een lezing geven, maar helaas moest zij door omstandigheden afzeggen. Gelukkig hadden wij een uitstekende vervanger in Jos van den Broek, emeritus hoogleraar biomedische wetenschapscommunicatie aan de universiteit van Leiden. Zijn lezing had als titel: *De verstandige slangen van Claes Alewijn en Jan Schrant*. Op tal van plekken in de Leidse binnenstad kun je slangen tegenkomen. Meestal uitgevoerd in steen, en soms in hout, glas of verf. Ga op zoek en je zult ze zonder enige twijfel vinden.

Oud Leidenprijs

Tijdens de Dies werd de Oud Leiden Publieksprijs 2025 uitgereikt aan de film Nico.

Meer hierover elders in dit verslag.

Lakenloodjes

Ook tijdens de Dies kregen Bert Lever en Jaak Slangen uit handen van voorzitter Gerda van den Berg een Leids Lakenloodje uitgereikt.

Meer hierover elders in dit verslag.

Koninklijke onderscheiding

Verder reikte burgemeester Peter Heijkoop tijdens de dies een koninklijke onderscheiding uit aan Ariela Netiv. Zij werd geprezen om haar werk als directeur van Erfgoed Leiden en Omstreken, waar zij voor haar pensionering veel voor de stad had gedaan. De HVOL heeft al vele jaren een sterke relatie met ELO. Onder de directie van Ariela Netiv is die verder uitgebouwd. De Dies was daarom een uitgelezen podium voor de uitreiking van dit lintje.

Markt

Na de dies was er in de kerk een markt in het teken van de Leidse geschiedenis. Op deze markt waren verschillende commissies van de vereniging vertegenwoordigd. Er was een ruim aanbod aan historische publicaties en de Historische Kalender 2026 werd tegen een gereduceerd tarief te koop aangeboden, waar veel gebruik van werd gemaakt.

Archief

In augustus 2024 is het digitale HVOL-archief overgegaan van de OneDrive-omgeving naar SharePoint.

Daarna is een begin gemaakt met het ‘vullen’ van het archief met de digitale documenten die door bestuur en commissies worden aangeleverd. Zo is inmiddels het secretaris-archief toegevoegd.

Daarnaast worden ook zo nu en dan papieren documenten ontvangen. Die worden naar het HVOL-archief bij Erfgoed Leiden overgebracht.

In 2026 wordt verder gegaan met het verzamelen en veiligstellen van digitale en papieren documenten.

Lakenloodjes

LAKENLOODJES VOOR UITZONDERLIJKE INZET

De Historische Vereniging Oud Leiden heeft een Leids Lakenloodje als ereteken. Dit is een replica van een zestiende-eeuws lakenloodje en is bestemd voor mensen die zich op een uitzonderlijke wijze inzetten voor de Historische Vereniging Oud Leiden.

Tijdens de VIP-bijeenkomst voor de vrijwilligers van de Historische Vereniging Oud Leiden op 23 juni en tijdens de dies op 1 november heeft voorzitter Gerda van den Berg bekendgemaakt wie dit jaar in aanmerking komen voor een lakenloodje.

In 2025 waren dit drie vrijwilligers, een oud-bestuurslid van de HVOL en een uitgever die veel voor de historie van Leiden betekent.

Herman Verlint

Is al jaren actief binnen de Historische Vereniging Oud Leiden. Eerst in de voormalige Dirk van Eck-stichting. Daarna heeft hij aan de wieg gestaan van de Stem van Leiden. Als interviewer is hij daar nog steeds bij betrokken. Sinds een paar jaar is hij ook actief bij de Beeldbank. Hij woont weliswaar in Amsterdam maar neemt het reizen voor het vrijwilligerswerk voor Oud Leiden graag voor lief.

Rita Bruning

Heeft onlangs haar 100ste samenvatting geschreven voor De Stem van Leiden. Zij is sinds 2016 actief bij De Stem. Zij werd in dat jaar zelf geïnterviewd en bood toen spontaan aan om vrijwilliger te worden. Zij schrijft prachtige samenvattingen, waarbij ze de transcripties nauwgezet volgt, maar er tegelijkertijd iets moois van maakt. Daardoor nodigen deze uit om verder te lezen. Voor de Beeldbank beschrijft ze foto's en doet ze als echte taalvirtuoso's de tekstcontrole.

Jan-Jaap de Haan

Is ijzersterk in vooral het initiëren van projecten. Hij weet als geen ander relaties op te bouwen. Hij heeft de HVOL zeer zichtbaar gemaakt in de stad. Denk aan de projecten Stad in steentjes en Verdwenen stadspoorten. Voor het behoud van het glas-in-beton kunstwerk is hij degene die de zaken heeft aangezwengeld, hoe dat dan ook verder afloopt. Verder heeft hij de rol van waarnemend HVOL-voorzitter op zich genomen toen voorzitter Steven Engelsman uitviel. Hij is nu nog betrokken bij de afronding van het project Stadspoorten.

Bert Lever

De jury heeft voor de Oud Leidenprijs van de HVOL heeft veel nominaties voor deze prijs ontvangen. Dit jaar zat daar een bijzondere nominatie bij, namelijk voor de Uitgeverij Ginkgo en in het bijzonder Bert Lever, de drijvende kracht achter deze Leidse uitgeverij. Uitgeverij Ginkgo voldoet echter niet aan de formele criteria voor de Oud Leiden Prijs. Maar omdat zowel de jury als het bestuur van de Vereniging het roerend eens waren over de bijzonder belangrijke bijdrage die Bert Lever met zijn uitgeverij levert voor de historie van Leiden, kreeg hij wel een lakenloodje. Uitgeverij Ginkgo geeft bij herhaling interessante historische publicaties uit over Leiden, die vanuit commercieel oogpunt soms nogal eens een waagstuk zijn. De HVOL is hem daarvoor bijzonder erkentelijk.

Jaak Slangen

Tijdens de Dies heeft Jaak Slangen het Jaarboekje aan de burgemeester uitgereikt. Dit is tevens de laatste editie waaraan hij heeft meegewerkt. Zijn betrokkenheid bij de Leidse geschiedenis, in het bijzonder de sociaaleconomische, gaat terug tot het begin van de jaren tachtig. Vanaf de oprichting in 1987 was Jaak nauw betrokken bij de Dirk van Eckstichting. Hij was gedurende 26 jaar zowel bestuurslid van deze stichting als redactielid van het *Jaarboek der sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken*. In 2013 maakte hij de overstap naar de redactie van het Leids Jaarboekje. Voor zijn jarenlange belangeloze en toegewijde inzet voor de Leidse geschiedenis verdient Jaak Slangen veel dank en alle lof, vindt de HVOL.

Commissies

Oud Leiden Prijs

Met 'NICO' als de grote winnaar van de Oud Leidenprijs 2025 - na een publieksstemming met enkele duizenden reacties - kijkt de Commissie Oud Leidenprijs met een goed gevoel terug op het verslagjaar. De prijsuitreiking had plaats tijdens de Dies van de Historische Vereniging Oud Leiden (HVOL) begin november in de Hooglandse Kerk.

De film 'NICO' geeft een mooi tijdsbeeld van Leiden uit vooral de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw, gecomponeerd uit foto's van de Leidse fotograaf Nico van der Horst met bijpassende muziek. De film, gemaakt door André Kapaan (kleinzoon van Nico van der Horst) samen met

zijn partner Sabine van Nimwegen, stak in de stemming uiteindelijk duidelijk uit boven de andere vier nominaties voor de prestigieuze publieksprijs.

Het was in 2023 de wens van de commissie om de wetenschappelijke en publieksprijs voortaan jaarlijks om en om uit te reiken. Tot dan toe werden de twee prijzen ‘gekoppeld’ en eens in de vijf jaar toebedeeld. Door van de uitreiking een steeds terugkerend festijn te maken, genereert dat niet alleen meer aandacht voor de vele publicaties en activiteiten met een link naar de Leidse historie, maar staat ook de prijs zelf vaker in de schijnwerpers. Dat was destijds het idee. Met ‘NICO’ als winnaar van de publieksprijs beleefde de Oud Leidenprijs nieuwe stijl

feitelijk haar tweede editie (vorig jaar won Agnes van Steen de wetenschapsprijs). Mede dankzij het grote aantal uitgebrachte stemmen beschouwt de commissie de nieuwe opzet als meer dan geslaagd.

Tijdens het verslagjaar heeft de commissie zich vanzelfsprekend vooral beziggehouden met alle voorbereidingen in aanloop naar de prijsuitreiking nieuwe stijl. Daartoe behoorde ook het samenstellen en faciliteren van de publieksjury (in 2025 onder voorzitterschap van erelid Gerard Kramer). De vijfkoppige jury was verantwoordelijk voor het samenstellen van een shortlist (uit de vele tientallen voordrachten) waarna het laatste woord aan het publiek was.

Drie van de vier leden van de commissie (voorzitter Rens Heruer, Marijn Kramp en Adriaan Brandenburg) namen conform eerder gemaakte afspraken na de Dies van 2025 afscheid. Cees Meijer (tevens secretaris van het HVOL-bestuur) houdt wel zitting. Nieuwe gezichten zijn vooralsnog: Dick de Boer (als nieuwe voorzitter) en Marian Weevers (tevens HVOL-bestuurslid). De nieuwe commissie heeft als belangrijkste taak de verkiezing van de Oud Leidenprijs 2026 voor te bereiden. En dat wordt volgens het nieuwe ‘om-en-om-regime’ de wetenschapsprijs.

Communicatie

De Commissie Communicatie bestond dit jaar, naast de voorzitter, uit een lid dat verantwoordelijk was voor de social media en een lid dat verantwoordelijk was voor de eindredactie en productie van Oud Leiden Nieuws (OLN).

Oud Leiden Nieuws en Nieuwsbrief

Van ons verenigingsblad OLN verschenen er dit jaar, zoals gebruikelijk, vier edities waarvan twee themanummers.

In het septembernummer stonden enkele bekende en minder bekende vrouwen uit de Leidse geschiedenis centraal. Leiden Nationale Onderwijsstad 2025 vormde de aanleiding voor het themanummer van december dat grotendeels gewijd was aan het Leidse onderwijs in het verleden.

De nieuwsbrief werd traditiegetrouw elke eerste van de maand verstuurd met nieuws over lezingen en excursies, een selectie uit de boeken van het 'HVOL-winkeltje' en mededelingen of actualiteiten uit de commissies. Het aantal abonnees op de maandelijkse nieuwsbrief schommelde rond de 2000.

We zijn sinds een aantal jaren mediapartner van Sleutelstad. Dat betekent dat wij hen als eerste op de hoogte brengen van ons nieuws.

Sociale media en website

De HVOL was actief op Twitter (later X), Facebook, Instagram en LinkedIn en heeft een eigen website. Alle activiteiten en lezingen en nog veel meer historisch interessante wetenswaardigheden waren over 2025 ook terug te vinden op deze website.

Op X, voorheen twitter, hadden we afgelopen jaar 2.393 volgers (in de loop van het jaar hebben wij, om voor de hand liggende redenen, steeds minder gebruik gemaakt van X), op Facebook zijn dat er 1.744, op Instagram 880 en op LinkedIn 186. Het aantal volgers is op elk kanaal gestegen ten opzichte van vorig jaar.

Communicatieplan

Om al onze communicatiemiddelen beter op elkaar af te stemmen en het bereik (zowel in aantal als in diversiteit) te vergroten, is in het najaar een werkgroep Communicatie in het leven geroepen met als doel te komen tot een overkoepelend communicatieplan. De werkgroep bestaat uit de secretaris, twee andere leden (waaronder degene die verantwoordelijk was voor het plaatsen van onze activiteiten op onze website en in de sociale media) met de voorzitter van de commissie Communicatie. Het plan is een eerste versie van het communicatieplan in het voorjaar van 2026 aan het bestuur voor te leggen.

Leids Jaarboekje

De Commissie voor de redactie van het Leids Jaarboekje vergaderde vanaf het sluiten van het

vorige jaarverslag vijf keer: op 10 december, 11 februari, 20 mei, 19 augustus en 11 november. Het was vanwege een verbouwing helaas niet meer mogelijk bijeen te komen in het gebouw van Erfgoed Leiden en Omstreken aan de Boisoetkade. Op 10 december werd er vergaderd in Museum De Lakenhal en op 11 februari, 20 mei en 19 augustus bij het hoogheemraadschap van Rijnland aan de Archimedesweg 1 in Leiden.

Doordat Erfgoed Leiden de beschikking heeft gekregen over het Gravensteen kon er daar op 11 november vergaderd worden. Deze vergadering stond in het teken van het afscheid van redactielid Jaak Slangen. Hij heeft het stokje overgedragen aan Bart van der Steen. Daardoor blijft het aantal redactieleden op acht personen.

Er was weer voldoende kopij om het Leids Jaarboekje 2025 te vullen. Doorgaans is de kwaliteit van de artikelen wisselend. Soms is er veel tijd nodig om bijdragen geschikt te maken voor publicatie. Helaas konden niet alle artikelen worden opgenomen omdat ze niet aan de eisen voldeden of nog enige bewerking nodig hadden.

In het Leids Jaarboekje 2025 zijn naast de gebruikelijke tekst van de Dieslezing opnieuw tien artikelen over de geschiedenis van Leiden en omgeving vanaf de middeleeuwen tot nu verschenen. Het boekje werd op zaterdag 1 november in de Hooglandse Kerk door redactielid Jaak Slangen aan de burgemeester van Leiden aangeboden. Dit was tevens de laatste editie waaraan hij had meegewerkt. Als dank voor zijn jarenlange inzet voor de Leidse sociaaleconomische geschiedenis ontving hij uit handen van HVOL-voorzitter Gerda van den Berg het Leids Lakenloodje. (zie ook elders in dit verslag)

Historisch Karakter van de stad

In maart heeft de commissie afscheid genomen van haar voorzitter Jan-Jaap de Haan, Frits van Oosten is zijn opvolger. We hebben bovendien een nieuw lid van de commissie verwelkomd: Jaap-Jan Giliam.

Soms is er onduidelijkheid over de vraag welke HVOL-commissie zich bezig moet houden met ontwikkelingen buiten het historisch karakter van de binnenstad. Overleg over niet-beschermd erfgoed met de commissievoorzitter Arie de Jong heeft geleid tot afspraken om bij twijfels elkaar te raadplegen. Het kunstwerk glas-in-beton, afkomstig uit het voormalige Stationsplein 107, is ook zo'n onderwerp waar de commissie HKS met veel belangstelling kennis van neemt maar het echte werk om dit monument te behouden is gekomen van andere actieve commissies.

Onder verantwoordelijkheid van de vorige voorzitter van de commissie en met steun van de provincie Zuid-Holland is het indrukwekkende project Stadspoorten tot stand gekomen. Als afsluiting van dit project is er een app gereedgekomen en zijn er ontwerpen gemaakt voor 'poortmeubelen', straatmeubilair in de vorm van een stadspoort.

Vooraf één van de oud-leden van de commissie HKS, Bob Vink, heeft zich tot het uiterste ingespannen om de terrasvorming op het plein bij de Hooglandse Kerk te bestrijden vanwege de aantasting van de monumentale omgeving. Het is een voorbeeld van een ontwikkeling waar de commissie nu meer aandacht aan geeft. Soms is niet uitsluitend één monumentaal

pand in het geding, maar wordt de monumentale omgeving overheerst door niet-passende elementen zoals terrassen, parasols of elektriciteitshuisjes.

Tegen deze achtergrond participeert de voorzitter in een commissie van ELO waar het gemeentelijke beleid rond dit onderwerp wordt voorbereid.

Met veel plezier hebben commissieleden kennisgenomen en meegedacht over twee grote monumentale projecten in de binnenstad. De universiteit heeft de Humanities Campus/Cluster Noord vernieuwd. Het Cluster Noord is ontwikkeld door het architectenbureau dat ook het zuidelijke complex heeft verbouwd. Er is in ook in dit ontwerp rekening gehouden met de symmetrie in de gevelwand. We zijn zeer verheugd over de ontwikkeling van het monumentale pand Rapenburg 48. De ontwikkelaar heeft onze commissie uitgenodigd om mee te denken over de passende invulling van dit object. Ook bij de plannen voor de Kaasmarktschool heeft de ontwikkelaar onze commissie uitdrukkelijk willen betrekken. Op deze manier actief betrokken worden door de initiatiefnemers leidt natuurlijk niet altijd tot een volledige overeenstemming, maar het voorkomt dat we als historische vereniging pas achteraf kunnen kennisnemen van een al dan niet passende ontwikkeling. Helaas gaat het niet altijd op deze coöperatieve wijze. De Renovatie Schelpenkade was voor alle direct betrokkenen een onaangename verrassing. Nog voordat iemand een schets had kunnen inzien was de uitvoering van dit herstelwerk reeds gestart. Het meest in het oog springende project in dit onaangename rijtje van dit jaar is de ontwikkeling van de Hazewindsteeg. De aanvraag tot monumentenstatus van het pand Hazewindsteeg /Oude Vest 145 is door de HVOL, ondanks de druk vanuit B&W, niet ingetrokken. Het rapport van MoNed geeft immers hoge monumentwaarden aan, de gemeente negeerde dit rapport echter geheel. De plannen van de gemeente voor het pand komen voort uit het te grote programma dat ingepast moet worden. Handhaving van het Q-bus pand aan de Middelste Gracht zou die druk verminderen en sloop kunnen voorkomen. De HVOL heeft een monumentale status aangevraagd en vervolgens bezwaar gemaakt tegen het niet-verlenen van deze status aan dit pand.

Afgesproken is dat samen met andere erfgoedorganisaties participatie bij projecten met het stadsbestuur wordt besproken. De Leidse Erfgoedtafel, waar de HVOL in vertegenwoordigd is, kan hier ook een rol in spelen.

De commissie houdt de ontwikkeling van huidige monumentale projecten zeer kritisch in de gaten. In monumentenstad Leiden zijn er veel panden waar nieuwe functies voor worden bedacht of noodzakelijk zijn. Zo is het historische Gravestein aan het Gerecht een onderwerp van voortdurende aandacht. Dit geldt ook voor de plannen rond de Centrale bibliotheek Nieuwstraat en het Leidse Volkshuis. Het jaar is afgesloten met een interactief college voor de gehele commissie door twee deskundige medewerkers van ELO over de omgevingswet en de inwerkingtreding hiervan in de gehele stad.

Niet beschermd erfgoed

De commissie Modern Erfgoed werd in 2025 ingesteld, maar was niet nieuw. De naam 'niet-beschermd erfgoed' bleek te vaak misverstanden op te wekken, zowel binnen als buiten de

vereniging, zodat het bestuur op voorstel van de commissie besloot de naam te wijzigen in commissie Modern Erfgoed.

In eerdere jaarverslagen werd de alarmbel geluid, omdat de afhandeling door het gemeentebestuur van voorstellen vanuit HVOL veel te lang, soms jarenlang uitbleef. Bijna leek het er op, dat we die klacht konden herhalen, maar op de valreep kwam het college van B&W in november 2025 met drie mooie beslissingen. Twee voorstellen van de HVOL voor het toekennen van een monumentale status werden gehonoreerd. De belangrijkste was die van landschapspark Cronesteyn, waarover de commissie (met hoofdauteur Sophie Visser) al begin 2023 een gedegen rapport uitbracht. De andere was die van de onderwijzerswoning van wat daarna de Fabriek voor Diastatische Producten zou worden, aan de Rijndijk, voorheen Voorschoten.

De derde beslissing was het aanmerken van een groot aantal objecten uit de inventarisatie van de jongste bouwkunst in Leiden, voor de periode 1970-1990, om die te geleiden tot een beschermde status. Als gemeentelijk monument, karakteristiek pand of met planologische bescherming (zoals de Broekweg in de Merenwijk). Helaas was er ook een lijst van beschermwaardige objecten, waarbij het college van B&W liet weten die geen beschermde status te willen geven. Men gaf de voorkeur aan sloop of ingrijpende wijzigingen, of meende dat er al zo veel van het object teloor was gegaan dat verdere bescherming geen zin had. Mogelijk leidt dit tot nadere actie van de HVOL, daar zal de commissie zich in 2026 op beraden.

Dan waren er nog wat slepende kwesties. We noemen er twee.

De voortgang in de planvorming van de zuidelijke blokken in de Kooi stakte. De noodzakelijke instemming van minstens 70% van de bewoners werd niet gehaald, zodat woningcorporatie De Sleutels zich moest beraden: hoe verder. Voor ons betekende het dat vervolgoverleg werd doorgeschoven naar 2026. Wel kregen we nog in december het bericht van De Sleutels, dat men meende een oplossing gevonden te hebben voor zowel de weerstand van de bewoners als de strikte parkeerregels van de gemeente. Overigens werd wel een begin gemaakt met het ingrijpend herstel van twee woonblokken aan de Lage Rijndijk, waarvan het ons enkele jaren geleden lukte er een beschermde status aan toe te kennen.

Ook de planvorming voor de vernieuwing van de Fonteinbuurt door woningcorporatie Ons Doel sleepte nog voort. Waar de problemen zitten, is ons niet bekend, maar pas in 2026 weten we of de plannen corresponderen met het Beeldkwaliteitsplan en het behoud van het tuinstadkarakter van de buurt.

Monumentale kunst van de wederopbouwperiode

De commissie kwam in 2025 negen keer in vergadering bijeen. Vier monumentale kunstwerken hebben in het jaar 2025 vooral in de aandacht gestaan.

Het gevelplastiek 'Compositie van dierfiguren' (1958) van Jan Baptist Lambert Simon (1909-1987) is verwijderd uit een buitengevel van het voormalige schoolgebouw aan de Lammenschansweg 4-6. Het kunstwerk, vervaardigd van chamotteklei, heeft een bijzondere vorm en is ca. 5,70 meter breed en 5,00 meter hoog. De laatste jaren was het schoolgebouw in gebruik als dependance van het Stedelijk Gymnasium en vervolgens als opvanglocatie voor

Oekraïense vluchtelingen en asielzoekers. Op deze locatie zullen appartementen verrijzen van projectontwikkelaar VORM. Uit de artist impression van de nieuwbouw blijkt dat VORM het kunstwerk zal herplaatsen in een gevel die zichtbaar is vanaf de openbare weg. Grote zorg van de commissie Monumentale kunst was dat het kunstwerk zonder schade van de gevel zou worden verwijderd. De firma Detaboer uit Bergambacht heeft de bakstenen rondom het kunstwerk weggeslepen waardoor het kunstwerk vrij kwam van de omgeving. Vervolgens is het met een draadzaag losgezaagd van de muur waarop het met cement was bevestigd. Zo is het kunstwerk onbeschadigd ontmanteld in de vele onderdelen waaruit het is opgebouwd.

Ook het scherftegelmoozaïek (1963) van Henny Bal (1915-2012) in de gevel van het schoolgebouw aan Bizetpad 1-3 is uit het gebouw verwijderd. In dit gebouw was tot 2016 het Leo Kanner College gevestigd. Op deze locatie gaat Woonstichting Ons Doel 80 sociale woningen bouwen waarvan een deel bestemd is voor bijzondere doelgroepen. De commissie Monumentale kunst is in overleg met Ons Doel over de mogelijkheden van herplaatsing van het kunstwerk van Henny Bal in de nieuwbouw. Het kunstwerk bestaat uit 24 betonblokken

Ontmanteling gevelplastiek J.B. Lambert Simon, Lammenschansweg 4-6 (foto: Peter Lamboo)

van 60 x 100 centimeter waarin fragmenten van tegels in de kleuren petroleum-groen, grijs, crème, zwart en rood zijn aangebracht. Het gehele kunstwerk is 12 meter breed en 1,2 meter hoog.

Scherfmoozaïeken waren populair in de periode van de wederopbouw van 1940 tot 1970. De ontmanteling is uitgevoerd door de firma Van Sabben uit Oud-Beijerland. Het kunstwerk zal tijdelijk

worden opgeslagen bij de Kunstwacht in Delft.

Najaar 2025 is de Antonius van Paduakerk aan de Boshuizerlaan 11-13 verkocht aan de Amsterdamse ontwikkelaar COD. Hierin bevinden zich bijzondere glas-in-loodramen van Louis Smeets (1918-2005) uit 1966. De zeven kleinere ramen uit de Sacramentskapel zijn in 2023 al verwijderd en overgebracht naar in pandige locaties in de kerk van Maria Middelaars aan de Rijndijk. In de kerk bevinden zich nu nog twee grote ramen waarvan het grootste een afmeting heeft van 5,50 x 4,40 meter, plus een vierdelig timpaan boven de Mariakapel en de biechtstoelen. De ramen zijn abstract en het ontwerp is geïnspireerd door het leven van de apostel Paulus. Ontwikkelaar COD heeft toegezegd een goede bestemming te vinden voor de ramen. De commissie houdt een vinger aan de pols.

Ook in 2025 ging de meeste aandacht van de commissie naar het behoud van het glas-in-beton kunstwerk 'Ode aan de Stijl' (1966) van Jan Menno Meine Jansen uit het voormalige rijksbelastingkantoor. De werving van fondsen voor herplaatsing van het kunstwerk in de nieuwbouw in het Morspoortgebied was minder succesvol dan gehoopt terwijl ook de crowdfundingactie ondanks veel enthousiasme het streefbedrag bij lange na niet heeft gehaald. De raamadoptionactie is nog niet echt gestart in afwachting van de toekenning van de gemeentelijke monumentstatus aan het kunstwerk. Hierover is twee keer overleg geweest met de wethouders maar er is nog grote onzekerheid.

De Stem van Leiden

De vrijwilligers van De Stem kwamen in 2025 twee keer bijeen. We ontmoetten elkaar in februari en in november in het Utopa Weeshuis aan de Hooglandse kerkgracht.

De eerste bijeenkomst startte met een presentatie over de geschiedenis van het weeshuis door Utopa-medewerker Edith Wolvers. De tweede vergadering werd voorafgegaan door een lezing van Bart van de Steen en Stem-genoot Dik Toet over de totstandkoming van hun boek *Van verval naar vernieuwing*. Er werd onder meer gesproken over het vergaren van informatie via interviews.

In april schreef Rita Bruning haar 100ste samenvatting! Dit is het journalistieke verhaaltje wat bezoekers online als eerste tegenkomen bij een Stem-interview.

In juni ontvingen Stem-vrijwilligers Rita Bruning en Herman Verlint uit handen van Gerda van den Berg een lakenloodje voor hun inzet voor commissies van de vereniging.

In september maakte Maaïke van Soest deel uit van een HVOL-afvaardiging om officieel kennis te maken met burgemeester Peter Heijkoop. Het rode Stem-boekje kwam de burgemeester bekend voor.

In november stond er weer een kraam van De Stem van Leiden op de HVOL-Dies. Vijf vrijwilligers namen de moeite om die te bemensen en bezoekers van informatie te voorzien.

Bij de commissie zijn 31 vrijwilligers aangesloten. De meeste interviewen. Twee vrijwilligers schrijven louter samenvattingen. Twee andere mensen buigen zich over de it en het opslaan en online publiceren van de verhalen. Eén vrijwilliger checkt de historische feiten in de interviews.

In 2025 kwamen twintig interviews online, sommige gesprekken dateerden uit 2024.

Op 31 december 2025 konden bezoekers van de ELO-site 176 Stem-interviews lezen en beluisteren. Nog zo'n tien gesprekken zijn onderweg: ze worden op dit moment getranscribeerd of bewerkt.

Alle 31 vrijwilligers hopen van harte dat oude en nieuwe Stem-interviews bewaard én beschikbaar blijven via de nieuwe site van Erfgoed Leiden e.o.

De wachtlijst van respondenten telt zo'n 30 mensen. 90-plussers krijgen meestal voorrang.

Vrijwilligers hebben regelmatig van gedachte gewisseld over de gewenste achtergrond van geïnterviewden. Een tijdje leek het alsof juist meer mensen met een hoge opleiding hun verhaal vertelden. Ook deze interviews zijn welkom maar we willen niet andere Leidenaars uit het oog verliezen. Het doel is een evenwichtig beeld.

De Stem interviewt bewust ook roze ouderen. Twee vrijwilligers werven mensen met een LHBTQIA+-achtergrond.

Geveltekens

De commissie vergaderde dit jaar zeven keer, zodat er een levendige uitwisseling van gedachten kon plaatsvinden en onderhanden werk besproken worden. Zo eiste de omzetting van digitale bestanden van OneDrive naar SharePoint de nodige aandacht en moest de behoefte aan een speciaal kenmerk op de kaart van aanwezige geveltekens voor inmiddels verdwenen geveltekens opgelost worden (door een nieuw symbool). Het publiceren van verhalen over geveltekens vond geregeld doorgang, met name in OLN en de Digitale Nieuwsbrief (zij het daar met een doorklikmogelijkheid naar de website, waar het volledige verhaal te lezen is). Het in de Nieuwsbrief te lezen stukje dient dus als een soort inleiding. Hiertoe was steeds contact tussen de commissie en de redactie(s) nodig.

Gelukkig kon de vaste kern van de commissie uitgebreid worden met Jaap Moggré, een ervaren onderzoeker naar aspecten van de geschiedenis van Leiden en publicist daarover. Hij leverde inmiddels al de nodige teksten en afbeeldingen van geveltekens in vooral het noordelijk deel van de binnenstad.

Ook derden weten de verhalen op de website te vinden. Er kwamen diverse verzoeken om (nadere) informatie en opmerkingen en aanvullingen, die wanneer ze terecht waren, steeds

verwerkt werden. Een wel bijzonder aanbod kreeg de commissie van iemand die een kopie had van een beschilderd houtsnijwerk, voorstellende de Hollandse boerin uit 1656 van Haarlemmerstraat 56, wellicht ooit een uithangteken. Een grondig onderzoek naar de eigenaar van het pand in 1656 bracht niet aan het licht dat er toen een handelaar in boter, kaas en eieren zat, maar in

grote delen van de negentiende en twintigste eeuw was dat wel het geval. De geschiedenis was verder niet te achterhalen, waarbij de resultaten van een onderzoek uit 1956 als onbewijsbaar verworpen moesten worden. Het is een mooi gevolg van onze inspanningen dat derden met dit soort zaken in bezit dat aan onze commissie willen afstaan; daarvoor past alleen maar dank.

Zoals ieder jaar werd op de Dies op 1 november een kraam bemenst waar het werk van de commissie nader belicht werd.

En toch zijn wij van mening dat de behoefte aan een weesstenenmuur, dus een stuk goed zichtbare muur liefst aan een openbaar pand waar geveltekens ingemetseld of (overdekt) aangebracht kunnen worden, nog onveranderd hoog is. Ook dit jaar leverde het zoeken daarnaar niets op.

Beeldbank

Voor de Commissie Beeldbank stond 2025 opnieuw in het teken van zichtbaarheid en samenwerking. Na het succes van de Leiden-Kalender 2024, met het thema *bruggen*,

presenteerden we dit jaar een sprankelende nieuwe editie: *Leidse kroegen*. Tijdens de Dies van de vereniging werd het eerste exemplaar feestelijk overhandigd aan de burgemeester, waarmee we de band tussen stad en vereniging opnieuw hebben benadrukt.

Op organisatorisch vlak vond er een wisseling van de wacht plaats: interim-voorzitter

Adriaan Brandenburg droeg het stokje over aan Pieter Goossen, die nu als nieuwe voorzitter de commissie leidt.

Onze aanwezigheid bij evenementen is verder uitgebreid. Naast de vertrouwde Open Monumentendagen en de diesviering waren we dit jaar op nog meer plekken zichtbaar. Deze bredere aanwezigheid heeft geleid tot meer bekendheid en een toename van het aantal bezoekers aan de Beeldbank.

De kernactiviteit – het onderhouden en actualiseren van de Beeldbank – is met succes voortgezet. Het aantal bezoekers steeg opnieuw, met ruim 25.000 unieke bezoekers die samen meer dan 175.000 foto's bekeken.

Jaar	# bezoekers	# bekeken foto's	# 100%-foto's/ bijlagen
2021	5960	161139	23972
2022	8561	106993	23603
2023	17352	144674	31505
2024	23834	148358	34809
2025	25348	176439	30235

Daarmee bevestigen we de groeiende belangstelling voor het digitale erfgoed van Leiden. De visuele herinneringen aan het verleden blijven velen boeien en vormen een belangrijke reden om onze beeldbank te bezoeken.

Ook dit jaar hebben we diverse waardevolle collecties mogen ontvangen. Deze worden zorgvuldig gescand, beoordeeld en – waar passend – toegevoegd aan de Beeldbank. De groep die zich over de Holvastcollectie buigt, heeft flinke stappen gezet in het beoordelen van deze omvangrijke verzameling van de bekende Leidse fotograaf. Er ligt nog veel materiaal op verwerking te wachten, maar gelukkig kunnen we rekenen op een grote groep enthousiaste vrijwilligers.

De werkzaamheden zijn verder geprofessionaliseerd. Het proces van beoordelen, scannen, selecteren, beschrijven, verbeteren en plaatsen is aangescherpt, zodat we met heldere afspraken werken aan kwaliteit en consistentie. Daarnaast fungeerde de commissie opnieuw als vraagbaak voor inwoners, onderzoekers en instellingen, met uiteenlopende vragen over beeldgebruik en historische toelichtingen.

In 2025 leverde de Commissie Beeldbank een vaste bijdrage aan de digitale nieuwsbrief van de vereniging. Maandelijks werden een zoekplaatje, de foto van de maand met toelichting en een kalenderfoto aangeleverd.

Onze vrijwilligers richten zich niet alleen op historisch beeldmateriaal, maar leggen ook situaties vast die in de toekomst niet meer te fotograferen zijn. In samenwerking met de Commissie Modern Erfgoed worden proactief plekken en gebouwen in Leiden vastgelegd die binnenkort ingrijpend veranderen of verdwijnen.

De jaarlijkse bijeenkomst met vrijwilligers vond ook dit jaar plaats. Tijdens deze bijeenkomst presenteerde André Kapaan een preview van de 5-meifilm waarin stilstaande foto's van zijn grootvader zijn verwerkt.

Dirk van Eck

De commissie vergaderde dit jaar slechts een paar keer, maar de activiteiten vonden zoals

gepland doorgang. Dat was allereerst de Dirk van Eck-lezing, gehouden op 11 mei door Jan Marinus Wiersma over 125 jaar sociaaldemocratie in Leiden. In de Lokhorstkerk gaf hij een overzicht van de opkomst, glorie-tijd en achteruitgang van met name de arbeidersbeweging, met politieke vertaling in de Gemeenteraad. Er waren drie Leidse Salons: op 16 maart over Emilie Knappert en wat zij voor Leiden, vooral het Leidse Volkshuis,

betekend heeft, wat nog tot de levering van aanvullende gegevens door toehoorders leidde; op 25 mei over de Stolpersteine, die in groter frequentie dan voorheen aangebracht worden voor panden waar Leidse joden woonden vóór hun deportatie en waar nog veel plannen voor leven (o.m. uitbreiding met verzetsstrijders); en op 10 oktober over een door Susan Suèr te schrijven historische roman over een vrouwelijke cipier (directrice) van de stedelijke gevangenis in de achttiende eeuw – zelfs gevolgd door een rondleiding door een deel van het Gravensteen waar zij haar taak uitvoerde. Zoals gebruikelijk vond na alle inleidingen een levendige discussie plaats, die hopelijk veel zal bijdragen aan het uiteindelijk resultaat.

Na vele jaren voorbereiding vond dit jaar de presentatie plaats van de podcasts; deze zijn te beluisteren op de website van de HVOL onder Publicaties/Podcasts. Het gaat om: De bezetting van de Grofsmederij van 1978; Het Weeskinderenoproer van 1671; De Vollersuitgang van 1372; De Timmerliedenstaking van 1906; en De staking bij de Meelfabriek

van 1947. Over een voortzetting van de reeks, maar dan met meer professionele ondersteuning, werd nog geen definitief besluit genomen.

In afstemming met de Commissie Jan van Hout werden onderwerpen voor Leidse Salons voor 2026 besproken, zodat er geen dubbel werk zou plaatsvinden (of gaten vallen). Ook al is het wel lastig om geschikte onderwerpen en inleiders te vinden, met vereende krachten moet het toch mogelijk zijn om voor een jaar een welgevuuld rooster te maken.

Jan van Hout

Als voortzetting van de Jan van Hout-stichting werd door de commissie de aloude traditie gecontinueerd om op de geboortedag van naamgever Jan van Hout op 14 december een ereblijk te geven op en dichtbij zijn graf en monument in de Pieterskerk, door het aanbrengen van twee eenvoudige rozen, uiteraard in rood en wit als de kleuren van de stad waaraan hij zoveel jaren zijn enorme werkkraft ten goede heeft laten komen. Het plan om een uitvoerige biografie aan deze in 1609 overleden hoofdpersoon te wijden, kreeg dit jaar nieuwe impulsen. Er is een aparte groep gevormd om op basis van geformuleerde wensen en te behandelen aspecten van zijn leven en werk een degelijke publicatie te realiseren. Dit jaar was zelfs de 3-Octoberlezing aan Van Hout gewijd; de lezing door oud-burgemeester Henri Lenferink verscheen in druk.

Het thema van de op 14 december gegeven Jan van Hout-lezing was Van Verval naar Vernieuwing, Leiden 1970-1985. Naar aanleiding van de afronding van het door deze commissie geëntameerde project in de vorm van een boek, geschreven door Arie de Jong, Bart van der Steen, Dik Toet en Werner Zonderop, gaven beide eerstgenoemde auteurs een presentatie over hun werk. Zo was het interviewen van zo'n vijftig personen die in die periode een meer of minder belangrijke rol speelden, een flinke klus. Tal van andere facetten werden, mede in de uitgebreide discussie met de zaal, diepgaand besproken.

Naar het voorbeeld van de commissie Dirk van Eck werd een Leidse Salon gehouden over het schrijven van een biografie. Inleider was Jan Postma, die onder meer een biografie van Alexander Gogel geschreven heeft. Om een goed en alomvattend levensverhaal te componeren komen heel wat aspecten aan de orde en moeten valkuilen vermeden worden. Met diverse behandelde raadgevingen kunnen de aanwezigen hopelijk hun voordeel doen.

Met de commissie Dirk van Eck werden afspraken gemaakt over in 2026 te houden Leidse Salons, zodat een rooster gemaakt kon worden over te behandelen onderwerpen. Dit jaar werden weer enige Ode's voor Jan van Hout op de website (en vaak eerder in de Digitale Nieuwsbrief) gepubliceerd. Met deze thematische stukjes is het voor de bezoekers van de website (www.oudleiden.nl/werkgroepen/jan-van-hout-archiefonderzoek/jvhverhalen) mogelijk in totaal 22 thematische verhalen (met soms zeer uitgebreide transcripties van rapporten van Jan van Hout) te raadplegen.

Evenementen

De Commissie Evenementen bestond ook dit jaar uit twee subcommissies, waarbij de bezetting onveranderd is gebleven: lezingen en excursies.

Tweemaal per jaar heeft gezamenlijk overleg plaats; de respectievelijke commissies bepalen en organiseren zelf de activiteiten.

Commissie lezingen

Ieder jaar weer bedenken wij hoe we nog interessanter lezingen voor onze leden kunnen organiseren. Een aantrekkelijke locatie wil daarbij helpen, nieuwe partners en een andere opzet ook. Die licht gewijzigde benadering bleek in 2025 succesvol.

De eerste lezing van 2025 al bracht velen op de been wat een bomvolle Lorentz-zaal opleverde. HVOL, universiteit/Vereniging ProParte en Stichting tot behoud van

Begraafplaats Groenesteeg hadden de handen ineen geslagen om Geleerdheid onder de zerken. Begraafplaats Groenesteeg ten doop te houden. Lodewijk Kallenberg beschrijft hierin de geschiedenis van de universiteit aan de hand van graven van hooggeleerden aan de Begraafplaats Groenesteeg. Rector magnificus Hester Bijl nam het eerste

exemplaar in ontvangst, waarmee het lustrumjaar 2025 – 450 jaar Universiteit Leiden – geopend werd verklaard. Omdat een grote opkomst werd verwacht, moest men zich voor deze lezing van tevoren aanmelden.

Leiden kent een levende muziektraditie van koren en orkesten. Simon Andriesen onderzocht de geschiedenis van Toonkunstorkest Leiden, dat in 2024 al een jubeljaar vierde (150-jarig bestaan). In de Lokhorstkerk vertelde hij over de rijke traditie en het spreekt voor zich dat (een aantal leden van) het orkest ook live van zich liet horen – tot genoegen van de aanwezigen.

Met de lezing door Bart Vieveen namen we de regisseur van het toneelstuk Beleg, waarmee de HVOL in 2024 haar bijdrage leverde aan de vieringen rondom 450 jaar Leidens Ontzet, weer in de arm. Vieveen sprak ditmaal over Piet Paaltjens, wiens Snikken en grimlachjes hij had bewerkt tot een zangspel.

Bijzonder optreden was er van Jan Dröge, architectuurhistoricus, op (bijna) de langste dag van het jaar. Dröge had ontdekt dat de voorgevel van het Leidse stadhuis geheimen bewaarde, en zijn suggestie tot ontrafeling daarvan leverde een mooie lezing op in de Stadsfoyer. Na afloop daarvan (het was 24 juni, en dus tot laat heel licht) leidde hij aanwezigen langs die plekken aan de Breestraat waarover hij had gesproken – aanschouwelijk onderwijs in de meest pure vorm.

Vast onderdeel op de tweede vrijdag van september is de lezing op de vooravond van de Open Monumenten Dagen, die OMD Leiden en HVOL in gezamenlijkheid organiseren. Het thema van de OMD 2025 was architectuur, en met een kenner van de meelfabriek in ons bestuurlijk midden was het geen moeite het onderwerp van de lezing én de spreker te kiezen. Frits van Oosten opperde direct de architect die zich met de huidige, nog voortgaande

bouwwerkzaamheden bezighoudt, uit te nodigen om zijn visie op het geheel te geven. Met zo'n programma en met twee sprekers was de Tempelzaal van Rijksmuseum van Oudheden tot de laatste stoel bezet; men moest zelfs stoelen bijzetten.

Voor de P.J. Bloklezing kozen we dit jaar een formule anders-dan-anders, als altijd in nauwe en goede samenwerking met de universiteit en het Leidsch Dagblad. André Kapaan bood aan de film te vertonen die hij had samengesteld aan de hand van foto's uit de meidagen van 1945 van zijn grootvader, de bekende Leidse fotograaf en winkelier Nico van der Horst. Daarna hield Hans Blom een bespiegeling over de 'toestand in het land, in het bijzonder in Leiden,' in de eerste jaren na de oorlog. Zo vierde en herdacht ook de HVOL 80 jaar Bevrijding. Omdat een grote opkomst werd verwacht, mochten we dit jaar gebruik maken van het Groot Auditorium.

Met de Pieterskerk werden in 2025 de contacten hernieuwd. Dat resulteerde in een zeer succesvolle laatste HVOL-lezing van het jaar door conservator Ward Hoskens, die naar aanleiding van zijn pas verschenen boek over de geschiedenis van de Pieterskerk sinds 1795 een volle koorkeerk toesprak. Wij hopen hiermee op het begin van een mooie en lange traditie!

Commissie Lezingen ontwikkelt niet alleen het eigen, reguliere lezingenprogramma, maar doet ook suggesties voor een spreker tijdens de Diesviering en de lezing na afloop van de ALV. Het lag dan ook voor de hand om voor die laatste, eind maart, een onderwerp te zoeken dat aansloot bij de jarige universiteit. Universiteitshistoricus Pieter Slaman hield een gloedvol betoog waarin de universitaire huisvesting van 1970 tot 2020 de hoofdrol vertolkte. De Dieslezing op de eerste dag van november had, tot enthousiasme van velen, een onalledaags thema. Jos van den Broek, emeritus-hoogleraar Wetenschapscommunicatie, toonde waar slangen zich her en der in de stad bevinden. Op gebouwen, en meest van steen.

De lezingen zijn gewoonlijk georganiseerd op een doordeweekse avond; de Lokhorstkerk is een vast adres. Sociëteit Amicitia is nog steeds een tweede, vaste gastvrije stek. Het Rijksmuseum van Oudheden ontvangt ons, samen met de organisatie van de Open Monumenten Dagen, jaarlijks in de Tempelzaal, en de Gemeente Leiden stelt de Stadsfoyer ter beschikking voor de ALV. Bespreking van zalen en andere ruimtes loopt via Commissie Evenementen, maar de contacten met de Hooglandse Kerk onderhoudt de secretaris.

Het aantal geïnteresseerden dat op de lezingen afkwam was dit jaar weer hoger dan voorgaande jaren. Gemiddeld bezochten ca. 100 leden en belangstellenden de bijeenkomsten.

Een andere nieuwe trend: steeds vaker vraagt een spreker een vergoeding voor een lezing. Tot nu toe passen de bedragen die daarmee zijn gemoeid binnen de begroting van de Commissie, maar het is niet uitgesloten dat dat bedrag in de nabije toekomst naar boven zal moeten worden bijgesteld.

Al met al lijkt men zijn weg naar de lezingen die Oud Leiden organiseert ook in 2025 goed hebben kunnen vinden. Plaatste ik verleden jaar de kanttekening dat het publiek vergrijsd en niet of nauwelijks verjongt, nu zien we dan ook niet alleen steeds meer nieuwe gezichten, maar ook jongere mensen bij de lezingen. En dat is fijn!

Het lezingenprogramma van 2025:

Lezing door Lodewijk Kallenberg
Geleerdheid onder de zerken.

Kamerlingh Onnesgebouw, Lorentz-zaal, 3 februari 2025

Volle zaal; ruim 200 aanwezigen

NB Dit was een samenwerking tussen HVOL, Universiteit, Stichting tot instandhouding Begraafplaats Groenesteeg, Vereniging ProParte

Lezing door **Pieter Slaman**, na afloop van de ALV:
Universitaire architectuur in het Leids stedelijk landschap, 1945-1975
Stadhuis, Stadsfoyer, 31 maart
Ruim 60 aanwezigen

Lezing door **Simon Andriesen**
150 jaar Toonkunstorkest Leiden
Lokhorstkerk, 22 april
Circa 80 aanwezigen

Lezing door **Bart Vieveen**
François HaverSchmidt/Piet Paaltjens
Lokhorstkerk, 28 mei
Circa 40 aanwezigen

Lezing door **Jan Dröge**
De geheimen van het Leidse stadhuis
Stadsfoyer, 24 juni
Circa 100 aanwezigen

OMD-lezing

Aan de vooravond van de Open Monumenten Dagen 2023 door **Bart Akkerhuis** en **Frits van Oosten**
OMD-thema: levend erfgoed
De Leidse Meelfabriek
Rijksmuseum van Oudheden, Tempelzaal, vrijdag 12 september
120+ aanwezigen

P.J. Bloklezing

door **Hans Blom** en **André Kapaan**
Leiden bevrijd! Beeld en woord bij de bevrijding van Leiden, mei 1945
Academiegebouw, Groot Auditotium, donderdag 30 oktober
Circa 180 aanwezigen

Dies HVOL

Lezing door **Jos van den Broek**
De verstandige slangen van Claes Alewijn en Jan Schrant
Hooglandse Kerk, 1 november 2025
circa 250 aanwezigen

Lezing door **Ward Hoskens**
De Pieterskerk in Leiden, 1795 - heden
Pieterskerk, 4 december 2025
Circa 120 aanwezigen

Leidologie

In 2025 is de lezingenserie Leidologie twee keer aangeboden, waarbij in zeven bijeenkomsten vanuit verschillende thema's de geschiedenis van Leiden werd belicht. Vanwege de grote belangstelling werd besloten het aanbod te gieten in de vorm van een zomertweedaagse. De serie waaraan in totaal circa 80 mensen hebben deelgenomen, werd positief gewaardeerd.

Excursies

Excursie Leidse vrouwen, 7 maart

De dag voorafgaand aan Internationale Vrouwendag bleek de wandelexcursie een groot succes. Er konden maar dertig deelnemers mee, de zeven personen op de wachtlijst moesten wij helaas teleurstellen. Willem Hoogendoorn en Els de Baan leidden de twee groepen rond. We startten vanuit een mooie locatie, 't Regthuys van het Utopa Weeshuis aan de Hooglandse Kerkgracht.

De komst van twee verslaggevers van Sleutelstad bleek een aangename verrassing en een mooie reclame voor de HVOL. Op termijn willen we de excursie nog eens herhalen.

Avondexcursie academiegebouw universiteit, 28 april

De rondleiding langs de gerestaureerde tekeningen van Victor Steurs was uiterst succesvol. Er namen vijftien personen deel (meer mensen pasten niet op de trap). Misschien komt volgend jaar nog een vervolg hierop, want er is nog veel meer interessante kunst te bezichtigen in het academiegebouw.

Fietstocht Boerhaave, 18 mei

Er namen twaalf personen aan de fietstocht deel. Deze tocht via Leiden, Voorhout en Oegstgeest was leerzaam. De lunch onderweg was prima verzorgd en het weer werkte goed mee.

Rondleiding Lakenhal Floris Verster, 26 juli

De rondleiding over de tentoonstelling Floris Verster, *Thuis in het Groen*, mocht zich op veel belangstelling verheugen. Er waren twee groepen, met in totaal dertig deelnemers. Els de Baan, onder andere rondleider van het museum en lid van de commissie Lezingen, heeft beide groepen rondgeleid. De deelnemers vonden haar Leidse details over Verster bijzonder leuk: de lachsalvo's schalden door de Lakenhal!

Wandeling Cronesteyn, 6 september

Sophie Visser, historisch landschapsspecialist, heeft voorafgaand aan de wandeling haar inleiding op de wandeling kunnen doen, ondanks dat de beamer het liet afweten. De presentatie is later aan de deelnemers nagezonden. Sjaak van Geijn, voormalig eigenaar van De Tuin van de Smid, en Kees Vertegaal, voorzitter Stichting Groen Cronesteyn, leidden elk een groep rond. In totaal waren er negentien deelnemers.

Rondleiding over de Noordvest 19 oktober

In onze laatste excursie van het jaar 2025 leidde stadshistoricus Cor Smit een groep van twintig personen langs voormalig Industrieel Erfgoed van Leiden. De Noordvest, het gebied tussen Maresingel, Langegracht en Oude Singel bleek een vrij onbekend stadsdeel voor de meeste deelnemers te zijn. Weliswaar is er veel afgebroken, maar er viel nog heel veel te zien.

Promotie, Ondersteuning en Uitvoering

Het promotieteam houdt zich bezig met het werven van nieuwe leden en het verstrekken van informatie over de vereniging bij HVOL-lezingen, de Dies, de Open Monumenten Dagen en de afgelopen jaren ook bij de flitslezingen in de Stadskamer tijdens de Week van de Geschiedenis. Een omvangrijke taak is het beheer en de verkoop van Leidse boeken. Ook is een deel van de ledenadministratie bij de commissie ondergebracht.

Boekenservice voor leden (Winkeltje)

De verkoop van Leidse boeken tijdens de Open Monumentendagen en de Dies is al jaren een zeer gewaardeerd fenomeen waarnaar door vele boekenliefhebbers wordt uitgezien. Vele Leidse boeken verwisselden ook dit jaar van eigenaar. Vermeldenswaard is het feit dat ruim twee decennia na verschijning van het vierde deel, de laatste exemplaren van de monumentale serie 'Leiden. De geschiedenis van een Hollandse stad' via het Winkeltje werden verkocht. Deze boeken zijn nu alleen nog tweedehands verkrijgbaar. De opbrengst van de boekverkoop was dit jaar € 2800.

Doordat ook dit jaar weer een flink aantal boeken werd gedoneerd, bleef het aanbod gevarieerd en op peil. De vereniging bedankt nogmaals alle (erven van) gevers.

Omdat de huisvesting bij Ars Aemula Naturae aan de Pieterskerkgracht vooralsnog een langetermijnoptie is, en de mogelijkheid de boeken op te slaan bij het hoogheemraadschap van Rijnland op 31 december 2025 eindigde, werd er voor gekozen een opslagbox te huren bij de firma AllSafe aan de Rietschans te Leiderdorp. Bijkomend voordeel van deze huur is dat op dit adres ook andere voor de HVOL bestemde goederen kunnen worden afgeleverd.

Ruimen overtollige Jaarboekjes

In de aanloop naar de verhuizing van de boeken c.a. die nog in het depot van het hoogheemraadschap liggen opgeslagen, zijn honderden overtollige Leidse Jaarboekjes (soms tientallen per jaargang) afgevoerd naar de officiële archiefvernietiging. Per jaar houden we er een tiental over. De gehele voorraad is vanuit het depot van het hoogheemraadschap verhuisd naar de opslag van AllSafe in Leiderdorp.

Andere bestelregels voor boeken

Vanwege een herverdeling van taken binnen de Commissie POU zijn er per 1 april 2025 andere bestelregels van toepassing: boeken kunnen na bestelling en betaling worden afgehaald bij HVOL-afhaalpunt: Devire Lijstenmakerij, Middelstegracht 89, 2312 TT Leiden. Ook de verzending van boeken geschiedt vanaf deze locatie.

Ledenbestand

Op 31 december 2025 telde de vereniging 2367 [vorig jaar: 2383] lidmaatschappen, waarvan 44 [vorig jaar: 47] bedrijfslidmaatschappen en 304 [vorig jaar: 312] duolidmaatschappen. Er zijn in het verslagjaar 94 nieuwe lidmaatschappen geregistreerd, waarvan 1 bedrijfslidmaatschap. Er zijn 106 opzeggingen gemeld, waarvan voorzover bekend 40 vanwege overlijden.

Als we de in- en uitschrijvingen sinds 2021 op een rijtje zetten, zien we het volgende beeld:

	In	Uit
2021	102 (14 DL)	86
2022	133 (29 DL)	89
2023	121 (19 DL)	98
2024	109 (12 DL)	104 († 32)
2025	94 (8 DL)	106 († 40)

Nieuwe leden melden zich het hele jaar door via de HVOL-website bij de secretaris en tijdens de Open Monumenten Dagen. Over redenen waarom mensen het lidmaatschap opzeggen is weinig te zeggen, behalve dat het meestal gaat om 'omstandigheden' (overlijden, verhuizing, te weinig tijd, financiën).

Dat het ledental dit jaar per saldo iets afneemt, lijkt vooral te wijten aan de resultaten van de ledenwerving tijdens de Open Monumenten Dagen, die ondanks de inzet van bestuursleden en andere vrijwilligers enigszins tegenvielen. Er is kennelijk meer nodig dan een goed verhaal om mensen over te halen lid te worden.

ICT en Digitale Communicatie

Algemeen

Zoals bekend bestaan de bezigheden van de ICT-commissie enerzijds uit het zorg dragen voor de technische faciliteiten en anderzijds uit het uitvoeren en/of begeleiden van inhoudelijke

projecten, waarvoor ICT-kennis benodigd is. Naast de ondersteuning van Historisch Leiden In Kaart is ook extra aandacht besteed aan het opleiden van nieuwe bestuursleden in de geheimen van onze ICT-faciliteiten.

Office 365 – SharePoint

Het op een goede manier gebruiken van onze HVOL-SharePoint is een belangrijk aandachtsgebied. Vergaderstukken van het bestuur worden niet meer via mail verstuurd, doch voor gemeenschappelijk gebruik op de SharePoint van het bestuur geplaatst. Daarmee is tevens een degelijke archivering gewaarborgd.

Hardware

Ook dit jaar hebben we weer hardware aangeschaft waarmee we beter kunnen werken c.q. ons fraaier kunnen presenteren. En er zit nog meer in de pijnlijn, want het maakt de kwaliteit van ons werk beter.

En uiteraard zorgt de ICT-commissie voor ondersteuning en advisering bij de aanschaf en installatie.

De laptops verrichten nog steeds goede diensten op diverse presentaties, zoals bij lezingen, de Open Monumenten Dagen, de NGV-dag in de Hooglandsekerk en bij de dies.

1.8.90" QNED06 FVO-06 (2025)

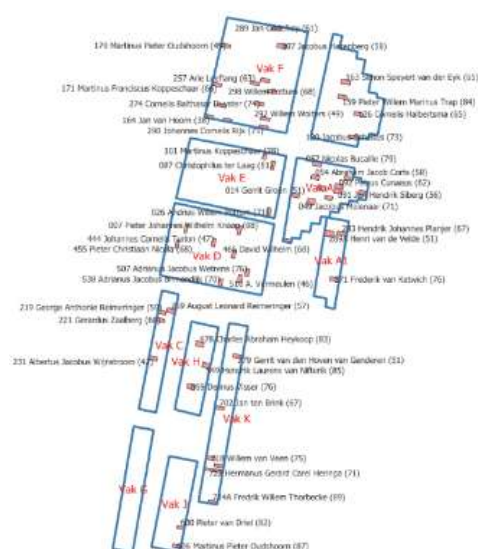
Hier een afbeelding van het scherm dat aangeschaft is voor de commissie Monumentale kunst Wederopbouwperiode.

Inhoudelijke ondersteuning en speciale projecten

De ondersteuning van Historisch Leiden In Kaart op allerlei vlakken is nog steeds van groot belang voor deze onderneming. De laptop, de helft van ons Zoom-abonnement en de licentie voor Transkribus zijn een greep uit de verschillende manieren waarop de HVOL dit project een warm hart toedraagt. Ook is het nog steeds een mooi kanaal, waar (ad hoc) projecten naar gekanaliseerd kunnen worden. Bijzonder is het om te zien dat dit ook tot onverwachte kruisbestuivingen leidt. Zo kwam La Vertu op het idee om te onderzoeken welke leden er allemaal op de Groenesteegbegraafplaats waren begraven.

Dankzij de vorig jaar gerealiseerde vulling van de HLIK-database met alle begravenen van de historische begraafplaats benevens de bijbehorende geometrische figuren voor de verschillende graven was dit een betrekkelijk eenvoudige klus. Van zestig leden kon eenvoudig worden vastgesteld worden in welk graf zij lagen, terwijl van diversen ook al gestandaardiseerde personen in de database aanwezig waren, waarmee uitgebreidere info naslagen kan worden, zoals hun gezinnen, waar men woonde en welke percelen ze nog meer bezaten. Dat leidde onder

meer tot deze kaart

De tweede versie van de “Poorten en Gangen” is nu dan toch eindelijk voltooid. Het was een enorme klus, maar het resultaat is absoluut de moeite waard. Het is aan te bevelen eens een kijkje te nemen in de hoek van onderzoeksresultaten van de Jan van Hout commissie om te dwalen langs de beschrijvingen van de 369 verschillende poorten en gangen, die er nu na te slaan zijn.

De “Ode aan Jan van Hout” is na 23 afleveringen in een wat rustiger vaarwater beland. Er liggen nog wat mooie verhalen, dus er zullen beslist nog afleveringen volgen. Alleen niet meer met een maandelijks frequentie.

Projecten

Leidse vrouwen op de Kaart

Er is onvoldoende overzicht van Leidse vrouwen die de stad mede hebben gemaakt tot hoe die is geworden. Het bestuur heeft daarom besloten een driejarig project *Leidse vrouwen op de kaart* te starten.

In 2025 is een stuurgroep gevormd, waarin de HVOL in nauwe samenwerking met de Gemeente Leiden, Erfgoed Leiden en Omstreken, Museum De Lakenhal, Leiden Kennisstad en Universiteit Leiden de uitwerking van dit project ter hand heeft genomen. Doel is om Leidse vrouwen, van 1200 tot nu, zowel digitaal als in boekvorm, voor het voetlicht te brengen.

Op 8 maart 2026, Internationale Vrouwendag, lanceren wij het project, waarbij niet alleen genodigden, maar ook alle geïnteresseerden aanwezig kunnen zijn.

Leidse Geschiedenis in Woord en Beeld

In oktober, maand van de geschiedenis, hebben HVOL, de Leidse Video en Smalfilm Liga en Stadslab drie middagen georganiseerd met als titel Leidse Geschiedenis in Woord en Beeld.

Deze combinatie van lezingen en filmbeelden vond plaats in de StadsKamer (een initiatief van Stadslab Leiden, in samenwerking met Incluzio).

De lezingen gingen over de geschiedenis van:

- De meelfabriek
- Leidse liedjes
- Vrouwen en de Leidse Rijkswerkinrichting.

Na de lezingen vertoonde de Leidse Video en Smalfilm Liga een film die een relatie had met het thema van de voordracht. Dit gaf een mooie visuele verdieping van het onderwerp.

De bijeenkomsten werden goed bezocht. Bij de lezing over vrouwen over de Leidse Rijksinrichting was de belangstelling zelfs zo groot dat er mensen geweigerd moesten worden, vanwege de omvang van de locatie.

Diversen

In december 2025 nam Marijke Tolsma, namens de HVOL - samen met onder andere specialisten uit de erfgoedsector, wetenschap, kerkelijke en juridische wereld - deel aan een

brainstormbijeenkomst in de Pieterskerk over het lot van het gemummificeerde lichaam dat daar is aangetroffen. Zie ook het artikel door Ton Boon in het Leids Jaarboekje van 2025.